

RECENZE

Von Bar Christian – Mankowski Peter. Internationales Privatrecht. Band 2: Besonderer Teil. Mnichov: C. H. Beck, 2019, 1099 s.

Christian von Bar a jeho žák *Peter Mankowski* jsou vůdčí osobnosti nejen německého, ale i evropského mezinárodního práva soukromého. *Profesor von Bar* publikoval v roce 1988 obecnou část mezinárodního práva soukromého (BAR, C. von. *Internationales Privatrecht, Allgemeiner Teil*) a poté v roce 1991 první vydání zvláštní části mezinárodního práva soukromého. Později oba autoři vydali podruhé obecnou část (BAR, C. von – MANKOWSKI, P. *Internationales Privatrecht, Allgemeiner Teil*. Mnichov, 2011) a loňského roku publikoval prof. *Mankowski* sám zde recenzovanou publikaci, na níž je jako autor uveden i spoluautor prvního vydání. Dílo patří do řady tzv. vědeckých učebnic vydávaných v nakladatelství C. H. Beck, jež jsou vlastně zvláštním, u nás neexistujícím žánrem právníkové literatury.

Ve srovnání se svým předchůdcem je druhé vydání zvláštní části mezinárodního práva soukromého vlastně úplně novým textem: reflektuje totiž překotný vývoj tohoto oboru v Evropě díky legislativní činnosti Evropské unie. Z velké části totiž byly jednotlivé úpravy členských států vytlačeny přímo použitelnými unijními nařízeními, které činí mezi členskými státy EU nadbytečnými některé mezinárodní smlouvy, zejména přijímané Haagskou konferencí mezinárodního práva soukromého.

Mankowski tomuto vývoji podřídil i strukturu celé knihy, která je rozložena do sedmi částí a pokrývá tedy kolizní právo smluvních a mimosmluvních závazků, mezinárodní věcné právo, mezinárodní právo rodinné, mezinárodní právo dědické, kolizní právo fyzických osob a konečně kolizní úpravu korporací.

Z uvedeného popisu je ovšem zřejmé, že předmětem publikace není mezinárodní právo procesní včetně práva insolvenčního. Až na nepatrné výjimky se *Mankowski* nezabývá ani mezinárodním rozhodčím řízením. Publikace se nezabývá ani mezinárodní úpravou hmotněprávní, která např. v české tradici je zahrnována mezi problematiku mezinárodního práva soukromého, jak je tomu např. u průmyslových a autorských práv (viz např. KUČERA, Z. et al. *Mezinárodní právo soukromé*. 8. vydání. Plzeň – Brno, 2015, s. 271–283).

Knihy je určena především německému čtenáři. Proto v případě analýzy národní kolizněprávní úpravy se zabývá pouze německým mezinárodním právem soukromým a žádné srovnání nečiní. V případě evropsky sjednocených kolizních norem však přihlíží do určité míry k rozhodnutím nejen Evropského soudního dvora, což je pochopitelné, ale k rozhodnutím národních soudů i dalších členských států a bere v úvahu i literární produkci neněmeckých autorů.

Mankowski změnil oproti předchozímu vydání strukturu výkladu a pořadí jednotlivých oblastí, kterými se zabývá (viz shora). Nezačíná pojednáním o osobách a nepokračuje „tradičním“ způsobem – rodinným právem, nýbrž na první místo staví dvě sjednocené oblasti, a to smluvní a mimosmluvní vztahy.

Dobrá polovina publikace zahrnuje výklad sjednoceného unijního práva, neboť do této oblasti z velké části patří kolizní právo rodinné a dědické. V těchto oblastech je *Mankowski* jako autor mimořádně plodný a podílí se na celé řadě komentářů, z nichž komentáře k mezinárodnímu právu soukromému závazkových a mimozávazkových vztahů vydává

společně s U. Magnusem (MAGNUS, U. – MANKOWSKI, P. (eds). *Rome I Regulation*. Köln, 2015, a MAGNUS, U. – MANKOWSKI, P. (eds). *Rome II Regulation*. Köln, 2019) a má na obou lvi podíl. To je na recenzovaném díle zřejmé, neboť dokázal mistrovsky a lépe než jiní autoři zvládnout v oblasti smluvního a mimosmluvního práva i takové otázky, jako např. postoupení pohledávky, započtení, legální cesi, veřejný pořádek a další (Řím I) a obecné kolizní deliktivní právo, právo bezdůvodného obohacení, jednatelství bez příkazu, *culpa in contrahendo* a další stěžejní předměty tohoto nařízení (Řím II). Výborně však pojednal i další dvě oblasti sjednoceného práva, a to mezinárodní právo rodinné a dědické, kde jeho dosavadní aktivita není tak výrazná jako ve výše zmíněném právu závazkovém.

Velkým oříškem i pro znalce mezinárodního práva soukromého je právo věcné, u nás velmi povrchně zpracované. Zde je především přínosem *Mankowského* pojednání o klíčovém hraničním určovateli v této oblasti, totiž o *lex rei sitae*. Správně chápe toto pravidlo jako doplněk hmotněprávní úpravy, neboť zabraňuje, aby úprava hmotného práva v důsledku odchylné volby práva vyšla naprázdno. Stát z povahy věci má totiž výlučnou pravomoc k tomu, aby mohl uskutečnit svoji koncepci národního tzv. věřitelského řádu. Věřitelský řád totiž spočívá na potenciálu, který je otevřen věřitelům, tedy na právech k uspokojení, která přísluší věřitelům majetkových hodnot vůči jejich dlužníkům. Zajišťovací práva jsou k zajištění půjčky naprosto podstatná; představují základ moderního hospodářského života (s. 433, marg. č. 16). Je proto naprosto oprávněné, že přiřazení místa polohy věci k určitému státu s následkem, že právo tohoto státu je právem rozhodným, platí jako východisko i v mezinárodních smlouvách. Teritoriální výsost je tedy základem. Pozoruhodné je v této souvislosti pojednání o postavení trustu v mezinárodním právu soukromém, pro který je rozhodující dualismus vlastnického práva, tedy *equitable ownership* pro obmysleného a *legal ownership* pro správce. Právní postavení obmysleného není tedy povahy věcněprávní, nýbrž obligačněprávní, a proto je třeba je podříditi statutu trustu ve vnitřním vztahu. Právní postavení obmysleného je určováno zřizovacím aktem trustu, a nikoliv statutem jednotlivých majetkových předmětů (s. 434, marg. č. 22). Naprosto klíčové jsou v mezinárodním věcném právu instituty uznání, transpozice a adaptace v případě věcných práv k movitým věcem (viz s. 437 a násl.). Pojem transpozice se vyznačuje tím, že právní pojmy nebo právní vztahy založené na základě cizího právního řádu musí být převedeny do kategorií rozhodného práva. Právní pojmy spojené s určitou věcí neztrácejí totiž svůj význam v případě přemístění věci na území jiného státu. Na druhé straně však nemohou v tomto novém právním prostředí existovat v plném rozsahu jako jakési dovezené a tedy cizorodé veličiny. Proto je zapotřebí podle obsahu a formy tyto věcněprávní instituty převést do kategorií práva právního řádu státu aktuální polohy věci. Předpokladem pro to je, že věcné právo státu předchozí povahy věci může být zachováno ve formě „nového“ právního řádu. Jde tedy o problematiku ekvivalence obou právních forem (s. 440, marg. č. 52). Podobné složitosti se vyskytují při tzv. adaptaci, jež se týká zejména věcných práv, která podléhají omezení ve formě *numerus clausus* (s. 441, marg. č. 56).

Ne celé kolizní rodinné právo je v EU plně sjednoceno, z velké části jen pro ty členské unijní státy, jež souhlasily s režimem posílené spolupráce. Německo je ovšem velmi aktivní i v rámci harmonizačního úsilí Haagské konference mezinárodního práva soukromého, a proto se *Mankowski* zabývá též výkladem mezinárodních smluv v tomto režimu. Týká se to např. Haagské úmluvy o únosech dětí, charakteristické důrazem na blaho dítěte a nevázaním na jeho obvyklý pobyt, která váže takové státy jako Rusko, Japonsko nebo Jižní Korea. Tato úmluva je ovládána zásadou vrácení protiprávně uneseného dítěte, a současně v zásadě velmi restriktivním výkladem výjimek z tohoto principu ukotveného

v čl. 13 odst. 1 úmluvy. Jsou jimi nevykonávání práva péče, souhlas oprávněného a závažné nebezpečí tělesného nebo duševního poškození dítěte.

Mezinárodní právo soukromé fyzických osob je záležitost upravená výlučně národními právními řády. Zde zasluhuje pozornost autorův výklad statutu podnikatele (s. 936 a násl.) či osoby pacienta (s. 944 a násl.). Velmi složitá otázka je mezinárodní právo soukromé genderu (953 a násl.). I jejího zpracování se *Mankowski* zhostil se ctí.

Jako ryba ve vodě se cítí být autor v oblasti mezinárodního práva obchodních společností, která náleží do sféry mezinárodního obchodního práva, ve které je *Mankowski* vydavatelem díla zásadního významu (*Commercial Law. Nomos*, 2019, 1531 s.). Pozornost i pro českého čtenáře zasluhují jeho úvahy o základních teoretických přístupech, jako např. o teorii založení společnosti (s. 998 a násl.), a to zejména z hlediska judikatury Soudního dvora Evropské unie nebo o speciálním režimu evropské akciové společnosti.

Na rozdíl od sjednoceného práva a práva fyzických osob se na tomto místě zabývá velmi praktickou, ale spornou otázkou zpětného a dalšího odkazu stejně jako problematikou štěpení statutu (s. 1075 a násl.). Pozornost zasluhuje i pojednání řešení nadací a spolků (s. 1080 a násl.).

Závěrem je třeba konstatovat, že recenzované dílo je výjimečným fenoménem, který svou důkladností a rozsahem podstatně předstihuje veškerá v Evropě dosud uveřejněná díla o zvláštní části mezinárodního práva soukromého.

Luboš Tichý*

Simon Rita – Müllerová Hana (eds). *Efficient Collective Redress Mechanisms in Visegrad 4 Countries: An Achievable Target?* Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2019, 280 s.

V létě loňského roku byla Ústavem státu a práva AV ČR, v. v. i., vydána elektronická kniha *Efficient Collective Redress Mechanisms in Visegrad 4 Countries: An Achievable Target?*, která je na jeho webu volně ke stažení.¹ Kniha přináší značné množství poznatků o kolektivních nástrojích právní ochrany v situacích hromadné újmy v oblastech životního prostředí a ochrany spotřebitele v zemích Visegrádské čtyřky. Shromážděné a vzájemně komparované poznatky poprvé jasně a komplexně ilustrují, jak je vymáhání hromadného poškození v zemích V4 regulováno a s jakými praktickými problémy bojuje. Nad rámec Visegrádských zemí je analyzována také situace v Německu a Nizozemsku a je nastíněn návrh na vytvoření optimálních kolektivních nástrojů právní ochrany v Evropě. Téma je zvláště v České republice značně aktuální, neboť je zde v současné době připravován zákon o hromadných žalobách.

Kniha představuje vyústění vědeckého projektu *Progress in collective redress mechanisms in environmental and consumer mass harm situation*, který byl podpořen Mezinárodním visegrádským fondem z grantu č. 21730099. Posuzovaná kniha je kolektivní

* Prof. JUDr. Luboš Tichý, CSc., Právnická fakulta Univerzity Karlovy. E-mail: tichy@prf.cuni.cz.

¹ Dostupné z: <<https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/knihy/a-e-knihy/efficient-collective-redress-mechanisms-in-visegrad-4-countries-an-achievable-target.html>>.